

21.6.2006

Dnro 2199/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

VIIVÄSTYS TOIMEENTULOTUKIHAKEMUKSEN KÄSITTELYSSÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeissään 23.8.2004 ja 26.8.2004 Vantaan kaupungin sosiaaliviranomaisten menettelyä toimeentulotukiasiassa. Hän kertoi muuttaneensa Helsingistä Vantaalle ja jättäneensä toimeentulotukihakemuksen Hakunilan sosiaali- ja terveyskeskukseen 18.5.2004. Hän kertoi tiedustelleensa sosiaalityöntekijältä kolme kertaa hakemuksensa käsittelystä, mutta tämä oli vain viitannut hakemusten suureen määrään. Kantelija oli kiirehtinyt erityisesti maksusitoumuksen saamista lääkkeisiin. Hän kertoi olleensa kaikkiaan kuusi päivää ilman lääkkeitä ennen maksusitoumuksen saamista. Kantelija oli tyytymätön myös kodin irtaimistohankintoihin myönnettyyn toimeentulotukeen.

Kantelija kanteli myös entisen aviopuolisonsa toimeentulotukiasiassa. Tähän asiaan olen antanut erillisen ratkaisun, joka on lähetetty kantelijan entiselle aviopuolisolle.

3 RATKAISU

Katson Vantaan kaupungin Hakunilan sosiaali- ja terveyskeskuksen laiminlyöneen velvollisuutensa käsitellä kantelijan 18.5.2004 jättämän toimeentulotukihakemuksen toimeentulotukilaissa säädetyllä tavalla viivytyksettä.

Muilta osin asia ei anna aiheutta toimenpiteisiini.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Oikeusohjeet

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Säännös velvoittaa viranomaisia pyrkimään kaikissa käsittelemissään asioissa mahdollisimman joutuisaan käsittelyyn.

Erityisesti toimeentulotukiasioiden kiireellistä käsittelyä on painotettu huhtikuun 2001 alussa voimaan tulleella lain muutoksella. Tällöin toimeentulotuesta annetun lain (jäljempänä toimeentulotukilaki) 14 §:ään lisättiin uusi 4 momentti, jonka mukaan toimeentulotukiasiat on käsiteltävä kunnassa viivytyksettä.

Lakiin ei ole kirjattu mitään aikarajaa viivytyksettömälle käsittelylle, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa (TATO) vuosille 2000–2003 oli sen sijaan asetettu tavoitteeksi varmistaa, että asiakkaan hakiessa toimeentulotukea asia otetaan käsiteltäväksi viimeistään viikon sisällä tuen tarpeen ilmoittamisesta. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi edellä mainitun toimeentulotukilain 14 §:n uuden 4 momentin sisältäneen lakiesityksen johdosta antamassaan mietinnössä (StVM 23/2000 vp), että kun kyse on viimesijaisesta toimeentulon turvasta, tätä korkeintaan viikon käsittelyaikaa voidaan pitää ohjeellisena tavoitteena siitä, kuinka nopeasti tuen hakijan tulisi saada asiansa käsiteltäväksi.

Hallituksen esityksessä todettiin vielä, että toimeentulotukijärjestelmän tavoitteena on, että kukaan ei jää vaille kiireellisesti tarvitsemaansa apua. Siksi sosiaalitoimistoissa on syytä tarvittaessa järjestää päivystysluonteisia vastaanottoaikoja kiireellisen avun tarpeessa olevia asiakkaita varten ja muutoinkin huolehtia siitä, että tuen hakija saa tarvitsemansa avun riittävän ajoissa. Ajanvarausta tehtäessä tulisi ohjata hakijaa jättämään kirjallinen hakemus, mikäli vastaanottoaikoja ei voida järjestää kohtuullisessa ajassa.

3.2

Toimeentulotukihakemuksen käsittely

Sosiaali- ja terveysviraston selvityksen mukaan kantelija haki toimeentulotukea 18.5.2004. Koska kysymyksessä oli uusi asiakas asian selvittämiseen tarvittiin enemmän aikaa kuin yleensä. Kantelijan kiirehdittyä toimeentulotuen saamista lääkkeisiin hänelle myönnettiin 1.6.2004 maksusitoumus apteekkiin. Selvityksen mukaan kantelijalle lähetettiin lisäselvityspyyntö 8.6.2004. Selvitykset saapuivat 11.6.2004. Päätös toimeentulotuesta tehtiin 14.6.2004.

Kuten edellä totesin, toimeentulotukilaissa ei ole aikarajaa viivytyksettömälle käsittelylle, vaikkakin lain valmisteluasiakirjoissa pidettiin korkeintaan viikkoa sellaisena ohjeellisen aikana, jonka kuluessa toimeentulotukiasia tulisi ottaa käsiteltäväksi.

Kun otetaan huomioon se, että toimeentulotuki on perustuslaissa säädettyä oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon turvaava keskeinen rahaetus, voidaan mielestäni korkeintaan viikon aikaa hakemuksen käsittelyyn ottamiselle pitää lähtökohtana viivytyksettömälle käsittelylle. Sellaisissa tapauksissa, joissa päätöksen tekeminen ei edellytä lisäselvityksiä, hakemus tulisi siis mielestäni ottaa käsiteltäväksi ja myös ratkaista lähtökohtaisesti viikon kuluessa. Niissä tapauksissa, joissa päätöksen tekeminen edellyttää lisäselvityksiä, niitä tulisi pyytää tai hankkia lähtökohtaisesti viimeistään viikon kuluessa ja tehdä päätös välittömästi tarpeellisten selvitysten saavuttua.

Kantelija haki toimeentulotukea 18.5.2004. Lääkemenojen osalta hakemus otettiin käsiteltäväksi 1.6.2004, jolloin hän sai myös asiassa päätöksen. Asian käsittely kesti siis lääkemenojen osalta lähes kaksi viikkoa. Muilta osin asia otettiin käsiteltäväksi kolmen viikon kuluttua 8.6.2004, jolloin hänelle lähetettiin lisäselvityspyyntö. Asian käsittely edellytti nähdäkseni lisäselvityksiä, kun otetaan huomioon, että kantelija oli vasta muuttanut Vantaalle. Hakemus edellytti selvityksen mukaan myös hänen käytettävissään aiemmin olleen koti-irtaimiston omistussuhteiden selvittämistä. Käsitykseni mukaan viivytyksetön käsittely olisi kuitenkin edellyttänyt, että hakemus olisi otettu käsiteltäväksi ja lisäselvityksiä pyydetty viimeistään viikon kuluessa.

Sosiaalityön esimies oli katsonut kantelijan muistutukseen 19.8.2004 antamassaan vastauksessa, että lääkkeitä koskeva päätös tehtiin kohtuullisessa ajassa, kun otettiin huomioon, että kantelijalle oli tehty Helsingissä toimeentulotukea koskeva päätös toukokuulle 2004 ja maksusitoumus lääkkeisiin myönnettiin 1.6.2004. Saamani selvityksen mukaan kantelijalle oli myönnetty toimeentulotukea Helsingissä viranhaltijan 10.5.2004 tekemällä päätöksellä mm. vuokratuoteen ja muuttokuluihin ja hakemus oli muilta osin hylätty tulojen perusteella.

Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että sosiaaliviranomaisen hakemusasiaan antama päätös ei saa oikeusvoimaa sillä tavoin, että viranomaisen voisi jättää samaa asiaa koskevan uuden hakemuksen tutkimatta. Samaakin asiaa koskevat hakemukset on siis aina käsiteltävä ja niiden johdosta on tehtävä asiapäätös. Vaikka kaikki hakemukset on toimeentulotukilain mukaan käsiteltävä viivytyksettä, sosiaaliviranomaisella on nähdäkseni harkintavaltaa toimeentulotuen tarpeen kiireellisyyden arvioinnissa yksittäisessä tapauksessa. Samaa asiaa koskevan hakemuksen uudestaan käsitteleminen ei nähdäkseni edellytäkään samanlaista kiireellisyyttä kuin kokonaan uuden hakemuksen käsitteleminen.

Näkemykseni mukaan se, että kantelijalle oli jo tehty toimeentulotukipäätös toukokuulle 2004 Helsingissä, ei ollut kuitenkaan tässä tapauksessa peruste hakemuksen käsittelyn viivästymiselle, kun otetaan huomioon hänen olosuhteittensa muutos muuton johdosta. Toimeentulotukilaki edellyttää kaikkien hakemusten viivytyksetöntä käsittelyä, myös niiden, joissa hakemus hylätään tuloylijäämän perusteella. Asiassa ei ole mielestäni esitetty hyväksyttävää syytä käsittelyn viivästymiselle. Katson, että hakemuksen käsittelyssä meneteltiin toimeentulotukilain vastaisesti.

3.3

Toimeentulotuki kodin irtaimistomenoihin

Vuoden 2005 loppuun voimassa olleen toimeentulotukilain 7 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä otettiin huomioon perusosalla katettavat menot (perusosa) ja tarpeellisen suuruisina huomioon otettavat menot (lisäosa).

Lisäosalla katettiin tarpeen mukaan muut kuin perusosaan sisältyvät asumis- ja terveydenhuoltomenot ja muut henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat menot siten kuin asetuksella tarkemmin säädettiin. Toimeentulotukiasetuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan toimeentulotuen lisäosalla katettiin tarpeellisen suuruisena henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeellisiksi harkitut menot. Asetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voitiin pitää esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita.

Vuoden 2006 alusta lukien toimeentulotuki on jaettu perustoimeentulotukeen ja täydentävään toimeentulotukeen, mutta toimeentulotuen myöntämisen edellytykset eivät ole muuttuneet.

Kunta myöntää toimeentulotukilain 13 §:n mukaan päättämiensä perusteiden mukaan myös ehkäisevää toimeentulotukea.

Toimeentulotukea voitiin myöntää toimeentulotukiasetuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella myös kodin irtaimiston hankintaan. Viranhaltijan 14.6.2004 tekemässä päätöksessä kantelijan menoina otettiin huomioon kodin irtaimiston hankintamenoja 73,00 euroa. Television, stereolaitteiden ja tietokoneen hankintamenoja ei otettu huomioon.

Henkilön erityisten tarpeiden tai olosuhteiden perusteella myönnettävä toimeentulotuki on yksilöllistä tarveharkintaa, josta päättää ensi asteena asianomainen viranhaltija. Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten viranomaisen on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jos harkintavaltaa ei ole ylitetty tai käytetty väärin.

Katson, että viranhaltija on ratkaissut toimeentulotuen myöntämisen kodin irtaimiston hankintaan harkintavaltansa puitteissa.

Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaan viranhaltijan päätökseen tyytymätön voi saattaa asian sosiaalilautakunnan tai vastaavan kunnan sosiaalihuollosta vastaavan monijäsenisen toimielimen käsiteltäväksi, jos hän vaatii sitä 14 päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan. Toimielimen päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen, jos päätös antaa siihen aiheutta. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Oikeusasiamies ei voi muuttaa tai kumota viranomaisen päätöksiä eikä määrätä niitä muutettaviksi. Kantelijalla olisi ollut mahdollisuus käyttää asiassa edellä todettuja muutoksenhakukeinoja, mutta hän ei käyttänyt tätä mahdollisuutta.

Saatan Vantaan sosiaali- ja terveystieteiden tiedon edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen toimeentulotukilain vastaisesta menettelystä kantelijan toimeentulotukihakemuksen käsittelyssä. Tässä tarkoituksessa lähetän Vantaan sosiaali- ja terveystieteiden tiedolle jäljennöksen tästä päätöksestäni.